

AQUA VITAE

ISSN: 1879-7253

2016, 19e jaargang nr. 1

Inhoudsopgave

- 3 Colofon.
- 4 Van de voorzitter.
- 5 Lezingenprogramma.
- 7 Communicatie. Een interessante lezing? Ledenverloop. Nieuwe redacteur.
- 8 Nieuwe artikelen. Onze bibliotheek.
- 9 Onze bibliotheek. Bijzonder huisarchief Heukelum.
- 10 Digitale versie AV. Buitendag.
- 11 Huisarchief Kasteel Heukelum.
- 12 Publicatie stambomen en privacy/auteursrecht.
- 13 Proces tegen Stille Willem.
- 17 De zeven pijlers van ons onderzoek.
- 18 Van der Helden is de naam.
- 27 Boekbespreking.
- 28 Archiefzoeker.nl
- 32 Beste wensen.

Inleveren van kopij voor 1 augustus en 1 december.

Het overnemen van artikelen zonder toestemming van de redactie is niet toegestaan. De inhoud van de artikelen is voor verantwoording van de auteur.

Losse tijdschriften: € 2,50 per stuk. (plus eventuele portokosten)

Nu ook digitaal. Als u (als Betuwe-lid) hiervoor belangstelling heeft dan kunt u dit exemplaar downloaden op de afdelingspagina van www.ngv.nl onder menu Afdelingsblad. Het exemplaar bevat afbeeldingen in kleur, welke zijn uit te vergroten op uw computer en desgewenst af te drukken. Ook doorzoeken gaat simpel.

Omslag: Arnaldus de VillaNova ca.1240-1311, uit de Neurenbergse Kronieken. Hij diende vele koningen en was o.a. wijndeskundige en distilleerde wijn tot Aqua Vitae. <http://argentcellars.com/2013/05/19/arnaldus-de-villanova-theriacs-and-aqua-vitae/> daaronder:

Wapens van alle gemeenten in ons afdelingsgebied en die van het waterschap.

Colofon

Zie afdelingswebsite: <http://betuwe.ngv.nl>

Van de voorzitter

Het jaar 2015 zal waarschijnlijk voorbij zijn als u dit stukje leest. Het was een jaar waarin onze afdeling Betuwe haar 6^e lustrum bereikte. We hebben dit gevierd tijdens een bijzonder gezellige buitendag in het Streekmuseum Baron Van Brakell te Ommeren. De grote komst, ook van partners, de lekkere appeltaart, het gevarieerde programma en het prachtige weer hebben aan dit succes bijgedragen. Het Bestuur vindt dit voor een herhaling in 2016 vatbaar. Mocht u een leuk idee hebben, laat het ons weten. De voorkeur gaat uit naar iets binnen ons afdelingsgebied. Er is al de suggestie gedaan om naar Culemborg te gaan, waar we in het stadhuis en/of een museum een leuk programma zouden kunnen samenstellen. Houd de laatste vrijdagmiddag in augustus maar alvast vrij hiervoor.

Als Bestuur kijken we met een redelijk tevreden gevoel terug op 2015. Het ledental is nog altijd ongeveer 200 en we hebben opnieuw zeven interessante interessante lezingen kunnen beleven. Daarnaast hebben we in ons maandelijks Genealogisch Café weer een aantal mensen bij hun onderzoek kunnen helpen. Verder heeft u vele nieuwtjes via Facebook kunnen ontvangen.

Ook op landelijk niveau is veel gebeurd. In de Algemene Ledenvergadering van 28 november zijn nieuwe Statuten vastgesteld. Het werd hoog tijd deze te moderniseren. Bij de behandeling ontstond nog een discussie over het punt dat nieuwe leden ook een e-mailadres moeten opgeven. Het Bestuur heeft toegezegd, dat aan mensen die om een serieuze reden geen e-mailadres willen of kunnen opgeven, maatwerk geleverd zal

worden. In 2016 zal een nieuw Huishoudelijk Reglement volgen.

De Begroting 2016 leverde wel enig vuurwerk op. Hierin zat het voorstel om de frequentie van het blad Gens Nostra terug te brengen naar 6 edities per jaar in plaats van de huidige 10 edities. Het aantal pagina's per editie zou dan wel iets hoger worden. De vergadering ging hiermede niet akkoord, omdat Gens Nostra nog altijd het belangrijkste visitekaartje voor onze vereniging is. Eigenlijk zou dit de website moeten zijn. Het Bestuur is daarom gevraagd om eerst de website te vernieuwen en te kijken naar de afstemming tussen de website, Gens Nostra en het Heraldisch Tijdschrift. Enkele onderdelen van de bladen zouden wellicht naar de website kunnen. Op dat moment zou de frequentie van Gens Nostra opnieuw bezien kunnen worden. De snel stijgende portiekosten geven ook reden hiertoe.

Er wordt momenteel volop gedigitaliseerd, mede dankzij de bereidwilligheid van de vele vrijwilligers binnen onze vereniging. Hierdoor verandert de functionaliteit van het verenigingscentrum. Achter de schermen wordt daarom hard gewerkt aan een rapport over de toekomst van het Verenigingscentrum in Weesp. Het is de bedoeling dat dit rapport in 2016 op de agenda van de Algemene ledenvergadering komt.

Prettig nieuws voor u is dat in 2016 de contributie gelijk kan blijven aan die in 2015 vanwege een structurele verlaging van de drukkosten voor Gens Nostra. Ook het Regionaal Archief Rivierenland maakt flinke slagen bij het digitaliseren. Op dit moment loopt een Vele Handen-

project, waarbij voor de gemeenten boven de Waal de scans van de Bevolkingsregisters 1820-1940 worden geïndexeerd. Hieraan werken 279 vrijwilligers mee, waaronder vele leden van onze afdeling. Mocht u een steentje willen bijdragen, kijk dan op de site van het Regionaal Archief Rivierenland.

Verder wil ik u nog wijzen op de korte cursus die het Regionaal Archief tijdens de Kerstvakantie voor jongeren van 12 tot 17 jaar organiseert. Als ouder of grootouder bent u daarbij als begeleider van harte welkom. Deze melding bereikt u vermoedelijk op een te laat tijdstip, maar in de toekomst krijgt u mogelijk een herkansing

om uw hobby op een leuke manier door te geven. We proberen u daarover tijdiger te informeren.

Afsluitend wil ik u namens het Bestuur een gelukkig 2016 toewensen en veel succes met uw onderzoek. Voorts graag tot ziens

op een van de bijeenkomsten in het nieuwe jaar.

Peter van Boheemen

Afbeelding 1

--oOo--

Lezingenprogramma voorjaar 2016

De lezingen vinden plaats op de **derde** dinsdag van de maand in het Regionaal Archief Rivierenland te Tiel, adres J.S. de Jongplein 3. Hoek Papesteeg en Teisterbantlaan. Aanvang van de lezingen is zoals gebruikelijk om 20.00 uur. Zaal open om 19.30. Einde van de lezing ca. 22.00 uur en zaal sluit een half uurtje later.

19 januari	Genetisch erfgoed is gen-iaal door Maarten Larmuseau
16 februari	WieWasWie voor u , door Fred Janssen
15 maart	De 'Spaanse griep' en andere nare gevolgen van de Grote Oorlog 1914-18 , door Jan Willem Koten
19 april	Onderzoek in militaire archieven door mw drs.S.J.Klooster, voorafgaand de voorjaars ALV

Dinsdag 19 januari 2016

Genetisch erfgoed is gen-iaal

De verschillende DNA-projecten van Familiekunde Vlaanderen en KU Leuven tonen aan dat alle geïnteresseerden in familiegeschiedenis er belang bij hebben om genetische gegevens te koppelen aan hun stambomen en familienamen. In deze lezing wordt het nut van DNA binnen

genealogie voorgesteld alsook de valkuilen die deze jonge wetenschappelijke methode nog kent. Uiteindelijk zal op basis van de allerlaatste genetisch genealogische resultaten ook aangetoond worden dat het DNA-onderzoek verder inzichten biedt over het proces van familienaamgeving en de algemene verwantschap tussen West-Europese families afkomstig uit een zelfde

streek of gemeente. [Maarten Larmuseau](mailto:Maarten.Larmuseau@bio.kuleuven.be), maarten.larmuseau@bio.kuleuven.be

Dinsdag 16 februari 2016

WieWasWie voor u

Wie in Nederland stamboomonderzoek doet komt vroeg of laat terecht op de website 'WieWasWie', de opvolger van Genlias. Hier vind je gegevens van de burgerlijke stand, het bevolkingsregister, doop-, trouw- en begraafboeken, familieadvertenties en nog veel meer. Wat kan wel en wat kan niet met WieWasWie? En wat zijn de toekomstplannen? Wat gaat het kosten? En waarom? Deze vragen worden in de lezing beantwoord.

Fred Janssen, bigbearfreddy@gmail.com

Dinsdag 15 maart 2016

De 'Spaanse griep' en andere nare gevolgen van de Grote Oorlog 1914-1918

In veel landen wordt de Eerste Wereldoorlog "de Grote Oorlog" genoemd vanwege de geweldige slachtingen bij massale veldslagen waarbij soms meer dan 100.000 mannen op een enkele dag sneuvelden.

Een voor Nederland ingrijpend gevolg van de oorlog was de massale toestroom van Belgische vluchtelingen (men schat meer dan een miljoen) toen Duitse troepen het Belgisch grondgebied binnenvielen. Indirect waren er ook Nederlandse doden te betreuren, doordat veel koopvaardijpersoneel omkwam als gevolg van de duikbotenoorlog. Infectieziekten eisten hun tol. De gemobiliseerde Nederlandse krijgsmacht was door de ongeschikte voeding, slechte legering van de troepen

en de zeer poevere hygiëne (soldaten kregen bv geen zeep meer) extra kwetsbaar voor infectieziekten. Toen de 'Spaanse griep' medio 1918 ons land bereikte, begon het in de garnizoensplaatsen, om zich daarna uit te breiden in de burgerbevolking. Naar schatting stierven door de griep in Nederland rechtstreeks 30.000 inwoners. Daarnaast kregen nog eens 30.000 ernstige longschade, die vaak tot een vroegtijdige dood leidde.

Kortom, de Grote Oorlog woedde niet officieel in Nederland, maar had er wel een grote invloed. Sporen hiervan zijn in het genealogisch onderzoek nawijsbaar en worden in de lezing behandeld.

Jan Willem Koten, jw.koten@hccnet.nl

Dinsdag 15 maart 2016

Militaire voorouders. Genealogische bronnen bij het NIMH

Het Nederlands Instituut voor Militaire Historie bevat veel bronnen waar genealogen hun voordeel mee kunnen doen. De bronnen van alle onderdelen van de krijgsmacht komen in deze lezing aan bod. De nadruk zal liggen op de Koninklijke Marine en de koopvaardij, de specialiteit van de spreker, die maritiem historicus is en zich heeft gespecialiseerd in de geschiedenis van de Nederlandse koopvaardij tijdens de Tweede Wereldoorlog.

drs. Saskia J. Klooster, sj.klooster@mindef.nl

Wilt u informatie uitwisselen met de mensen die de lezingen geven, gebruik dan hun e-mail adres wat achter hun naam is vermeld.

--oOo--

Communicatie naar onze leden in het afgelopen halfjaar

Afgelopen najaar hebben we voor u lezingen georganiseerd over:

- Foto-datering door Ed van Engeland
- De lotgevallen van mijn voormoeder en haar dochters door Annelies van Bronswijk
- Het naamrecht vroeger en nu door Wim Zondag

In de maanden sept t/m dec. zijn er vier Genealogische Café's gehouden in het Regionaal Archief Rivierenland. Leden en niet-leden konden daar hun vragen kwijt en werden steeds geholpen door onze expertleden.

Op de facebookpagina van de afdeling Betuwe zijn 25 berichten geplaatst die betrekking hebben op genealogisch onderzoek in de Betuwe, Gelderland of overkoepelend zijn. U kunt ze allemaal

teruglezen/zoeken zonder zelf een facebook pagina te hebben. Als u die wel heeft dan kunt u onze afdelingspagina op facebook 'liken' waarna u automatisch bericht krijgt als er iets nieuws op komt. Het adres is

<http://tinyurl.com/onwaqdo>

Van elk nieuw bericht wordt automatisch een twitter bericht gemaakt. Twittert u dan kunt u ons vinden als twitter.com/NGV_BET

--oOo--

Een lezing die uw interesse heeft?

Indien u kennis heeft of krijgt van een lezing, die ook voor andere leden van de afdeling Betuwe interessant zou kunnen zijn. Aarzel dan niet en geef die informatie door aan de secretaris op e-mail adres NGVbetuwe@gmail.com

Ledenverloop in het afgelopen halfjaar

Op 30 juni had de afdeling Betuwe 181 leden en 14 bijkomende leden. Dat is precies evenveel als een jaar eerder en op 1 januari dit jaar. Op 30 november bedraagt het aantal leden 182 en 16 bijkomende leden. De NGV staat op 8585 leden.

In de tweede helft van dit jaar verwelkomen we als nieuwe leden: dhr. H.R.Warrink in Tiel en dhr A. Fransen in Kesteren,

Oproep Nieuwe Redacteur Aqua Vitae

Onze afdeling heeft een nieuwe hoofdredacteur voor Aqua Vitae nodig. Een beetje creativiteit gecombineerd met wat taalgevoel en u bent de ideale kandidaat. Tweemaal per jaar een periode van twee weken aandacht voor het volgende halfjaar en gedurende het jaar aandacht voor wat uw mede

WE WANT YOU!

leden zou kunnen interesseren. Dat is alles wat we van u verwachten. En natuurlijk wat computervaardigheden.

De volgende editie van AV moet in de zomer van 2016 worden samengesteld. U krijgt dus alle tijd om u in te werken.

--oOo--

Oproep nieuwe artikelen

In deze editie de verhalen van twee nieuwe schrijvers. Ze hebben op mijn verzoek gereageerd en geprobeerd een – voor u – interessant verhaal op papier te zetten. Aan alle anderen de uitdaging ook eens wat te proberen.

Voor de volgende edities van Aqua Vitae willen we graag over nieuwe artikelen beschikken. Het hoeft geen verhaal van zes pagina's te zijn, één of twee is ook prima. Ook een leuke vondst of een Betuwse kwartierstaat is prima. Als u het instuurt voor mei 2016 kunnen we het misschien meenemen in de tweede 2016 editie.

Wilt u een opstapje? Kijk dan eens op de omslag: de wapens van alle gemeenten in ons afdelingsgebied:

- Welke wapens komen er voor bij uw Betuwse voorouders.
- En het stoken van Aqua Vitae: komen er Betuwse brouwers voor in uw kwartierstaat? Of zijn het allemaal tappers?
- Maar ook een leuke, onverwachte vondst kan een artikel van één of twee pagina's opleveren.
- of...mijn oma zat vroeger op school met...?
- of...mijn opa was oprichter van ? De KLM?

Stuur naar e-mail ngvBetuwe@gmail.com

--oOo--

Onze bibliotheek

door Peter van Maanen

Zoals in het vorige verslag werd aangekondigd zijn er nieuwe boeken toegevoegd aan de bibliotheek. De Genealogische Dag die op 21 november j.l. werd gehouden op het R.A. Rivierenland was daarvoor een ideale gelegenheid. De aanwinsten bestaan dan ook deels uit tweedehands boeken van het RAR zelf, deels uit afgeprijsde boeken van de Historische Kring Kesteren en Omstreken.

Deze aanwinsten konden vrijwel geheel betaald worden uit de opbrengsten van verkoop van boeken die dubbel en overbodig waren. Ze zijn verstuurd tot in Denemarken. Dat ging enerzijds via de lijst die op de Facebook-pagina is gepubliceerd, anderzijds op dezelfde Genealogische Dag in het RAR.

Aanwinsten

127	Protocol van bezwaar heerlijkheid Indoornik, R.A. Indoornik, inv. 1 & 2 (1684-1702 en 1702-1728); HKKO,	330	Hoofdlijnen uit de ontwikkeling der rechterlijke organisatie in de Noordelijke Nederlanden tot de Osenvorenreeks A281

	Bataafse omwenteling, <i>J.Ph. De Monté Ver Loren, bew. J.E. Spruit</i>	1786-1793; <i>HKKO, Osenvorenreeks A236</i>
496	Protocol van bezwaar kerspel Opheusden, RNB inv. 250, 6e deel, 1719-1729; <i>HKKO, Osenvorenreeks A167</i>	642 Protocol van bezwaar, kerspel Randwijk, ROB inv. 377, 1e deel 1793-1798; <i>HKKO, Osenvorenreeks A241</i>
497	Protocol van bezwaar, kerspel Opheusden, RNB inv. 250, 7e deel 1730-1737; <i>HKKO, Osenvorenreeks A168</i>	643 Protocol van bezwaar, kerspel Randwijk, ROB inv. 377, 2e deel 1798-1803; <i>HKKO, Osenvorenreeks A242</i>
632	Protocol van bezwaar kerspel Zetten, ROB inv. 363, 1e deel, 1779-178, <i>HKKO, Osenvorenreeks A151</i>	644 Protocol van bezwaar, kerspel Randwijk, ROB inv. 377, 3e deel 1804-1807; <i>HKKO, Osenvorenreeks A243</i>
633	Protocol van bezwaar kerspel Zetten, ROB inv. 363, 2e deel, 1785-179; <i>HKKO, Osenvorenreeks A1</i>	645 Protocol van bezwaar, kerspel Randwijk, ROB inv. 377 en 378, 4e deel 1810-1811; <i>HKKO, Osenvorenreeks A244</i>
634	Protocol van bezwaar kerspel Zetten, ROB inv. 364, 1e deel, 1793-179; <i>HKKO, Osenvorenreeks A146</i>	646 Protocol van bezwaar Lienden, ORA-Lienden inv. 13, 1e deel, 1795-1803 <i>HKKO, Osenvorenreeks A140</i>
635	Protocol van bezwaar kerspel Zetten, ROB inv. 364, 2e deel, 1799-180; <i>HKKO, Osenvorenreeks A147</i>	647 Protocol van bezwaar Lienden, ORA-Lienden inv. 13, 2e deel, 1803-1810 <i>HKKO, Osenvorenreeks A141</i>
636	Protocol van bezwaar kerspel Zetten, ROB inv. 364, 3e deel, 1804-181; <i>HKKO, Osenvorenreeks A148</i>	651 Kalendarium van Tiel, deel 1 / t/m 1671
637	Protocol van bezwaar, kerspel Randwijk, ROB inv. 375, 1e deel 1759-1766; <i>HKKO, Osenvorenreeks A214</i>	652 Kalendarium van Tiel, deel 2 / 1672-1799
638	Protocol van bezwaar, kerspel Randwijk, ROB inv. 375, 2e deel 1767-1772; <i>HKKO, Osenvorenreeks A215</i>	653 Kalendarium van Tiel, deel 3 / 1800-1899
639	Protocol van bezwaar, kerspel Randwijk, ROB inv. 375, 3e deel 1773-1781; <i>HKKO, Osenvorenreeks A216</i>	654 Kalendarium van Tiel, deel 4 / 1900-1949
640	Protocol van bezwaar, kerspel Randwijk, ROB inv. 376, 1e deel 1781-1785; <i>HKKO, Osenvorenreeks A235</i>	655 Kalendarium van Tiel, deel 5 / 1950-2000
641	Protocol van bezwaar, kerspel Randwijk, ROB inv. 376, 2e deel	656 Persoonsregister en Trefwoordenregister van het Kalendarium (gebundeld)
		657 Protocol van bezwaar kerspel Ingen, RNB inv. 235, 1e deel 1739-1748 <i>HKKO, Osenvorenreeks A217</i>
		658 Protocol van bezwaar kerspel Ingen, RNB inv. 235, 2e deel 1749-1755 <i>HKKO, Osenvorenreeks A218</i>

Boekenmarkt op bijeenkomsten

Er zijn nog steeds boeken beschikbaar omdat ze niet de regio van onze afdeling of genealogie betreffen. De komende bijeenkomsten zal telkens een selectie worden uitgesteld en kunt u (soms tegen een kleine vergoeding) deze boeken krijgen of aanschaffen. Houdt ook onze Facebook pagina in de gaten.

Uitbreiding van de collectie

Doordat de aanwinsten betaald zijn uit de verkoop van andere boeken, heeft de bibliotheek nog voldoende in kas om nieuwe werken aan te schaffen. Mocht u suggesties hebben dan kunt u ze per email

--oOo--

Digitale versie Aqua Vitae

De vorige editie van Aqua Vitae was voor ca 50, vooraf aangemelde, leden digitaal te downloaden van onze afdelingspagina op www.ngv.nl. Toen bleek dat het per post verzenden van een kleiner aantal tijdschriften leidde tot ruim €300 meer porto, hebben al die digitale leden toch hun AV over de post ontvangen. Dit was niet de insteek, maar zorgde wel voor een flinke besparing op ons jaarbudget. Om nu de kool en de geit te sparen, hebben we als bestuur besloten om alle

--oOo--

Buitendag

Als bestuur willen we in 2016 weer een buitendag organiseren. We denken aan Culemborg, maar als leden heeft u natuurlijk ook een stem. We willen in de Betuwe blijven, misschien heeft u daar ook een andere bestemming. Laat dat dan even aan de secretaris horen. Zie ook het voorwoord van onze voorzitter.

--oOo--

toesturen opdat ze in overweging kunnen worden genomen. Indien u een boek of periodiek heeft dat u zou willen doneren dan is dat uiteraard ook zeer welkom.

Lenen

Het complete overzicht van de collectie van de bibliotheek kunt u vinden op <http://www.ngv.nl/wwwBET/homepage.php?action=Bibliotheek>

De boeken zijn te leen voor de afdelingsleden voor 1,00 Euro en de CD's voor 2,50 Euro per maand. Om een boek te lenen kunt u een e-mail versturen naar betuwe@genweb.nl, of bellen naar 0418-651950.

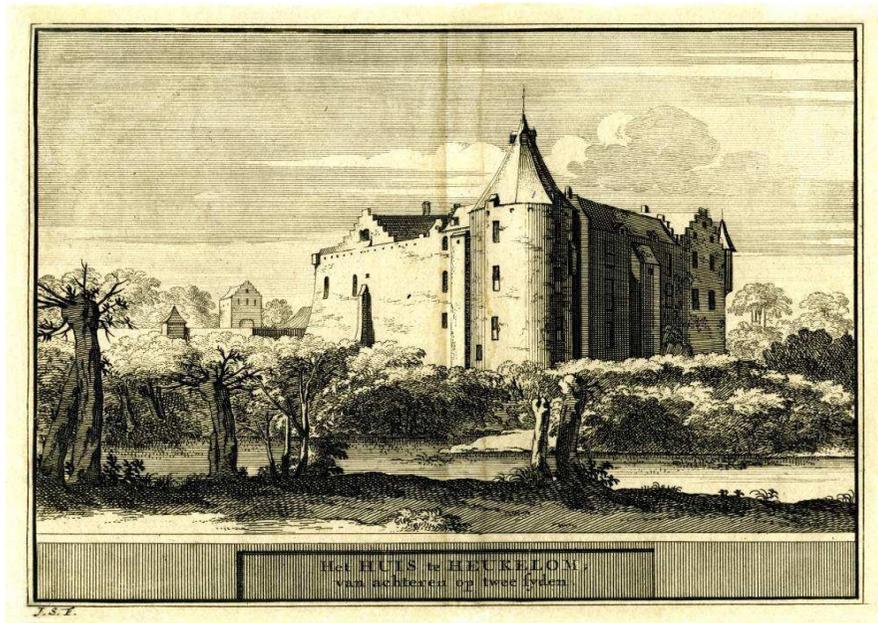
leden de mogelijkheid te geven deze AV te downloaden van de afdelingspagina. Let wel, u moet wel ingelogd zijn om daartoe te kunnen overgaan. Wel ingelogde, maar niet-Betuwe leden of gewone bezoekers hebben deze downloadmogelijkheid niet, zelfs niet de mogelijkheid om dit exemplaar digitaal in te zien. Dat komt pas bij het verschijnen van de volgende AV. Graag vernemen wij als bestuur of u deze regeling prettig vindt (of niet). Uw reactie graag naar: NGVbetuwe@gmail.com

--oOo--

Voorlopig is Culemborg onze keus. We willen graag weten of er leden zijn, die zodanig veel van Culemborg weten dat ze met deze kennis deze buitendag willen helpen voorbereiden. Graag een mailtje aan de secretaris: NGVbetuwe@gmail.com

Bijzonder huisarchief van Kasteel Heukelum eindelijk in te zien.

Door Peter van Maanen

Kasteel Heukelum, vanouds genaamd Merckenburg, is gelegen even buiten het oude vestingstadje Heukelum op de grens van Gelderland en Zuid-Holland. De eerste vermeldingen dateren uit de middeleeuwen. Het was de roemruchte familie Van Arkel die het kasteel liet optrekken kort voor het jaar 1286. Het werd een enorm bouwwerk met torens, een binnenplaats, dubbele gracht en een voorburcht.

Het oude kasteel heeft in de loop der eeuwen veel moeten doorstaan. Het is uiteindelijk door de Fransen in 1672 voor een groot deel verwoest, behalve de toren. In 1732 werd de Heerlijkheid met toren gekocht door Johan van der Stel. Hij en zijn broer Simon werden de nieuwe

bewoners van Heukelum. Tegen de oude toren bouwden zij een voor die tijd modern dubbel Amsterdams grachtenhuis. Het is dit huis wat wij tegenwoordig zien.

Het tegenwoordige kasteel is een heel bijzonder compleet geheel van huis, inboedel, archief, en park. In het souterrain is een klein museum gevestigd waar zeldzame Heukelumse munten te zien zijn, tal van middeleeuwse en latere bodemvondsten, een fotoarchief en het omvangrijke huisarchief.

Het huisarchief heeft lange tijd opgeslagen gelegen bij het Nationaal Archief. Die kwamen er echter niet aan toe om er een inventaris van op te stellen. Daardoor was de inhoud, die voor de Betuwe en omgeving van belang is, niet publiek

toegankelijk. Dankzij de persoonlijke inspanningen van de heer J.W. Ruyten, de huidige kasteel-heer, is het huisarchief terug op het kasteel en is het nu wél toegankelijk. Daartoe is zelfs een speciale kluis gebouwd in de kelder. Het archief is nog niet in zijn geheel geïnventariseerd. Dankzij grote inspanningen van de heren B.J de Groot en B.C Bakker is er op dit moment een concept-inventaris die al veel, vaak gedetailleerde informatie biedt over een groot deel van het archief.

Het huisarchief bevat een zakelijk heerlijkheids gedeelte van de voormalige Hoge heerlijkheid Heukelum en het bevat een deel bestaande uit familiestukken van de Heren en Vrouwen van Heukelum en Leyenburg. In totaal betreft het 12 meter archief.

Eén van de bijzonderheden is het leenregister. Zoals bij velen bekend heeft de heer J.C. Kort, voormalige chartermeester

van het Nationaal Archief, veel leenrepertoria opgesteld. Na zijn dood is op Hogenda.nl ook een leenrepertorium van Kasteel Heukelum verschenen getiteld "Repertorium op de Lenen van de Hofstede Heukelum, 1383-1684". Dat is echter gebaseerd op een incomplete conceptversie. De lacunes daarin kunnen nu dus enigszins worden ondervangen door originele boeken in te zien. Nadere informatie over het kasteel en eventuele bezichtiging is te vinden op www.kasteelheukelum.nl.

Het huisarchief is te raadplegen op afspraak. Wie een afspraak wil maken kan daartoe een verzoek indienen door een email te sturen aan info@kasteelheukelum.nl

Meer informatie over het kasteel is te vinden op http://www.hhuisjes.com/?page_id=566

Publicatie stambomen en de privacy/auteursrecht.

Onze wetgeving op het gebied van privacy (de Wet bescherming persoonsgegevens) verbiedt het publiceren van gegevens van levende personen (tenzij met hun toestemming). De door genealogen gehanteerde regels van een geboortedatum van minimaal honderd jaar geleden staat niet in de wet. Publiceren vanaf dag 1 na overlijden is toegestaan, let op dat dan geen gegevens over nog nabestaanden worden meegenomen. Bij portretrecht geldt een wachttijd van 10jaar na overlijden. Maar de foto heeft auteursrecht tot 70jaar na zijn overlijden.

Op een stamboom zit geen auteursrecht. Voor meer gegevens lees op blog van Arnoud Engelfriet (ICT jurist, gespecialiseerd in internetrecht) <http://blog.iusmentis.com/2012/11/06/publiceren-van-stambomen-versus-de-privacywet/>

Het proces tegen Willem Hermense, alias Stille Willem, een waardeloos persoon en schandaleuze vagebond.

Dick G. van Maren.

Inleiding.

Aan het einde van de zeventiende eeuw en het begin van de achttiende eeuw trokken er in het westelijke rivierengebied van Gelderland verschillende benden rond, die ook het Ambt van Beesd en Rhenoy aandeden. Dit veroorzaakte overlast voor de bewoners van het gebied hetgeen bleek uit de opmerking die ambtman van dit ambt in 1693 in een tenlastelegging maakte, namelijk dat sedert enige tijd een "meenichte vagabonde, dive en geweldadigers tot verderffelijcke schade en ruïne van de ingesetene van dese landen hebben gegraffeert". Omstreeks 1707 werd er in Beesd een lijst opgemaakt met signalementen van zogenaamde muscovieten, een bende van

De ambtman en de schepenbank.

Beesd en Rhenoy behoorden, voordat het een zelfstandig ambt werd, tot het Ambt van de Tieler- en Bommelerwaarden. In 1327 kregen de beide dorpen van de graaf van Gelre een eigen landrecht waarbij elk dorp een afzonderlijke schepenbank kreeg. In 1414 werd door de hertog van Gelre het zelfstandige Ambt van Beesd en Rhenoy ingesteld. Als ambtman werd aangesteld Gijsbert Pieck, de overste rentmeester van de hertog en lid van de hertogelijke raad. Het toenmalige landrecht schreef voor dat de schepenbank van Beesd moest bestaan uit zeven schepenen en de schepenbank van Rhenoy uit vier schepenen. Later zien we dat er in Beesd acht schepenen zijn. Het landrecht van 1327 schreef voor dat, om in aanmerking te komen voor een

afgedankte en gedeserteerde soldaten met vrouwen en ook enkele wolspinners uit Brabant, die de omgeving onveilig maakten.

In september 1725 werd in Beesd en omgeving drie dagen "jacht" gemaakt op een "troep heidenen, vagebonden en booswichten" die resulteerde in de aanhouding en insluiting te Beesd van vijf heidenen (zigeuners).

In het Oud Rechterlijk Archief van Beesd is een aantal criminele procesdossiers aanwezig. Één van deze dossiers gaat over de zaak tegen Willem Hermense, alias Stille Willem. Op deze zaak wil ik hier nader ingaan.

benoeming als schepen in Beesd, de betrokkene binnen Beesd tot acht morgen toe land moest hebben, dan wel andere goederen die even veel waard waren als het vereiste land. Om in Rhenoy als schepen in aanmerking te komen moest men acht morgen of meer land hebben. Op Sint Nicolaasdag, 6 december, traden in Beesd vier schepenen af en in Rhenoy twee. In hun plaats werden dan andere schepenen benoemd. Het kwam echter ook voor dat de zittende schepenen "gecontinueerd" werden. De ambtman had meerdere taken. Zo was hij verantwoordelijk voor de openbare orde en de veiligheid van de ingezetenen van het ambt en kon daarvoor als het nodig was weerbare mannen uit het ambt oproepen.

Ook was hij dijkgraaf van het ambt en als zodanig verantwoordelijk voor het toezicht op de weg- en waterwerken in dit gebied. De ambtman was ook de voorzitter van de schepenbank, zowel van die van Beesd als van Rhenoy. In die hoedanigheid werd hij richter genoemd. Dat was een andere functie dan de huidige functie van rechter.

verpachting en dergelijke. Dit was de zogenaamde vrijwillige rechtspraak. Ook voor de civiele rechtspraak, ook wel contentieuze rechtspraak genoemd, konden men bij de schepenbanken van Beesd en Rhenoy terecht. Het betrof dan zaken waarbij twee partijen een conflict hadden en hierbij de tussenkomst van de

Afbeelding 2: Verschillende vormen van de doodstraf en andere straffen die ook de schepenen van Beesd en Rhenoy konden opleggen. (Houtsnede uit de Layenspiegel, 1509)

De richter was niet alleen voorzitter van de schepenbank maar hij trad tevens op als aanklager en was hij ook belast met de tenuitvoerlegging van een opgelegde straf. De ambtman en de schepenen oefenden zowel de lage als de hoge rechtspraak uit. Voor wat betreft de hoge rechtspraak viel deze onder supervisie van het Hof in Arnhem. In het ambt was geen notariaat aanwezig. Men kon bij de schepenbank terecht als men een akte op wilde laten maken, bijvoorbeeld betreffende koop en verkoop van onroerende zaken, pacht en

schepenbank konden invoeren. De contentieuze rechtspraak omvatte ook strafrechtelijke overtredingen die met een geldboete afgedaan werden. Bij de hoge rechtspraak werden criminele zaken behandeld zoals inbraken, doodslag, moord en andere misdrijven. Dit waren zogenaamde halsmisdrijven en er konden strenge straffen opgelegd worden zoals de doodstraf door middel van verwurging, onthoofding, ophanging en andere methoden om iemand om te brengen. Ook konden andere lijfstraffen worden toegepast zoals brandmerken en geselen.

Onterende straffen konden worden toegepast met als doel om de veroordeelde voor schut te zetten. Zo kon men aan de schandpaal vastgebonden worden, zodat men letterlijk “voor paal” stond. Zogenaamde spiegelstraffen kwamen destijds veel voor. Als iemand bijvoorbeeld meeneed had gepleegd dan konden twee van zijn vingers worden afgehakt en een valsemunter kon levend gekookt worden. Het betrof het zogenaamde oog om oog principe. De schepenen van Beesd en Rhenoy hadden meestal geen juridische achtergrond en toch konden zij beschikken

Aanleiding van het onderzoek.

Aan het einde van het jaar 1693 had de ambtman Carel Pieck, heer van Brakel, van het Provinciaal Hof van Gelderland een schrijven ontvangen in verband met door benden gepleegde misdrijven. In dit bericht werd tevens een lijst vermeld met namen van vagebonden, rovers en gauwdieven. Deze namen waren verkregen door verhoren en bekentenissen van verdachten die in Arnhem en elders in hechtenis zaten of

Een criminele organisatie.

In artikel 140 van het huidige Wetboek van Strafrecht wordt strafbaar gesteld het deelnemen aan een organisatie die tot oogmerk heeft het plegen van misdrijven. Hierbij moet er sprake zijn van een samenwerkingsverband tussen twee of meer personen dat gestructureerd moet zijn. Tevens is het van belang dat er binnen een dergelijke organisatie een vaste rolverdeling is en dat er sprake is van een zekere hiërarchie. In de tijd van Stille Willem bestond dit artikel nog niet, maar het is opvallend

over leven en dood. Bij ingewikkelde zaken kon men voor advies een beroep doen op een hoger rechtsorgaan of kon men te rade gaan bij onafhankelijk rechtsgeleerden. Nadat de richter op de zitting van de schepenbank een straf had geëist tegen een verdachte gingen de schepenen in beraad en kwamen daarna met hun vonnis. Bij die beraadslagingen mocht de richter niet aanwezig zijn. Nadat het vonnis was uitgesproken was de richter verantwoordelijk voor het ten uitvoer leggen van de straf.

hadden gezeten. Enkelen waren echter al geëxecuteerd. Bij doorlezing van de lijst kwam de ambtman ook de naam van Willem Hermense alias Stille Willem tegen die genoemd werd in verband met inbraken te Amerongen en Wijk bij Duurstede. Vervolgens stelde de ambtman een onderzoek in. Dit resulteerde in de aanhouding van Willem met zijn concubine Catrijn Cleij in Enspijk en de overbrenging en insluiting te Beesd.

dat de bende, waarmee Stille Willem optrok om misdrijven te plegen, al voldeed aan deze bepalingen. De bende bestond uit ongeveer vijftien personen, soms in een wat wisselende samenstelling. Enkele namen van leden die deel uitmaakte van de bende waren Laurens Tijssen, de “capiteijn der gauwdieven” door de benedeleden “Laurens de kapitein” genoemd. Hij was de leider van de bende en verder werden onder andere genoemd Live Quartsen, Sibrant Hendricksen van Arnhem, de schelen noordoosten

Hendrick, Jacob de Jode, de rijke bedelaar Hermen, Christiaan de procureur, Tieleman de kousenbreier, Simon de schout bij nacht, Peter Gerrits Stoelmat, Hendrick Aertse alias de Goddeloze dominee en nog meer personen met fraaie bijnamen. De bode van de bende was Simon de schout bij nacht. Dat was een “heel oud manneke” die de benedeleden bij elkaar riep als er plannen gemaakt moesten worden om ergens te gaan inbreken.

Stille Willem.

Stille Willem werd omstreeks 1660 in de omgeving van Schoonhoven geboren. Hij was van middelmatige lengte, had een bleek gezicht en had kort blond haar. Tijdens een verhoor had hij verklaard hoe hij aan zijn bijnaam was gekomen. Binnen de bende had hij niet veel praatjes gehad omdat hij nogal jong was toen hij deel uit ging maken van het gezelschap en hij had zich wat op de achtergrond gehouden en werd daarom Stille Willem genoemd. Omstreeks 1683 trouwde hij in Brussel “voor den paap” met Lijsbeth Marrebeek. Ze woonden in Brussel bij “den petiten toren” in de “Waelse Hoek.” Enkele weken na het huwelijk hield Willem het voor gezien en vertrok naar de Noordelijke Nederlanden. Volgens Willem omdat hun verschillende godsdiensten niet accordeerden.

Vervolgens had hij ene Claar ontmoet, waarmee hij daarna in concubinaatschap ging leven. Zij zou enkele jaren later de concubine worden van Laurens Tijssen, de benedeleider. Tijdens zijn periode met Claar had Willem het idee gekregen om als melaatse te gaan bedelen. Samen met Claar had hij kalk en sterk water op zijn hoofd gestrooid om op die manier zijn

haar er af te laten bijten en wonden op zijn hoofd te veroorzaken. Hierna gingen beiden naar Haarlem waar, Willem zich liet onderzoeken door een geneesheer. Deze stelde kennelijk vast dat Willem melaats was, want hij kreeg een brief waarin dit vermeld stond en tevens kreeg hij een klepper. Hiermee kon een melaatse te kennen geven dat hij er aan kwam. Samen met Claar heeft Willem als melaatse ongeveer een jaar door Holland gelopen om te bedelen. Nadat Claar bij Willem weg was gegaan nam hij omstreeks 1690

Afbeelding 3: Melaatse bedelaar

als nieuwe concubine aan een “jongh vrouwmensch, omtrent 18 jaren, genaemt Catrijn.” Zij was de dochter van Wirick Crijnen, een stuurman uit Keulen. Ook met Catrijn heeft Willem lopen bedelen. Tijdens een verhoor verklaarde Willem dat hij sterk en gezond was toen hij liep te bedelen.

Nadat Claar bij Willem weg was gegaan nam hij omstreeks 1690 als nieuwe concubine aan een "jongh vrouwmensch, omtrent 18 jaren, genaemt Catrijn." Zij was de dochter van Wirick Crijnen, een stuurman uit Keulen. Ook met Catrijn heeft Willem lopen bedelen. Tijdens een verhoor verklaarde Willem dat hij sterk en gezond was toen hij liep te bedelen. Ook trok Willem wel eens als marskramer door het land. Hij ging dan met spelden, naalden en messen langs de deuren, maar lette tevens op waar er wat te halen viel.

Het vervolg.

In het volgend nummer van Aqua Vitae leest u hoe het onderzoek werd uitgevoerd, welke resultaten werden geboekt en hoe de schepenen recht spraken.

--oOo--

De zeven pijlers, waarop ons genealogisch onderzoek rust.

CBG

Het 'Voorzittersoverleg van genealogische verenigingen' heeft tijdens zijn vergadering van 21 maart 2015 de 'Zeven pijlers van het genealogisch onderzoek' onderschreven. Het Centraal Bureau voor Genealogie formuleerde ze op initiatief van het 'Voorzittersoverleg'. De 'Zeven pijlers' vormen samen een 'code of practice' van het genealogisch onderzoek:

1. Bereid je genealogisch onderzoek goed voor.
2. Ga kritisch om met je bronnen van informatie.
3. Verantwoord de bron van je informatie.
4. Bouw een solide bewijsvoering op.
5. Respecteer privacy en persoonlijke levenssfeer.
6. Respecteer het auteursrecht.
7. Deel het resultaat van je genealogisch onderzoek.

**Genealogie
zonder
bronvermelding
is
Mythologie**

In de periode met zowel Claar als Catrijn was Willem ook betrokken bij inbraken en diefstallen. Ongeveer drie jaar had hij zich met Catrijn zich in de omgeving van Beesd opgehouden. Zij sliepen wel eens bij Gijsbert Evertsen in Acquoy en bij Jan Henrix in Gellicum. Meestal verbleven zij echter te Enspijk bij Cornelis Joosten, die aan de Linge woonde. Aan de criminele loopbaan van Willem kwam een einde toen hij met Catrijn in Enspijk door de ambtman opgepakt werd.

Van der Helden is de naam, riviervisser te Heerewaarden

door G.H. van der Helden, gvdhelden@hetnet.nl

Volgens het instituut Meertens is de naam "van der Helden" een toponiem. Het kan dus een plaatsnaam, veldnaam, huisnaam e.d. zijn. Uit de plaats Helden komt mijn familie vrijwel zeker niet. Dan zou de naam toch eerder "van Helden" zijn. Wel weet ik dat het gros van de personen met de naam "van der Helden" afstamt van Dirk van der Helden en Helena Babolnick /Babonnick uit Fort St. Andries.

Van een aantal personen is de naam van der Helder verbastert tot van der Helden. Deze personen stammen af van ene Jan de Heldere uit de omgeving van Sassenheim / Lisse.

(zie www.stamboomwensveen.nl)

In Tiel ben ik de naam voor het eerst tegen gekomen: Dirk Janss van der Helden trouwt te Tiel op 17-10-1668 met Aeltien Taelen "geconfirmereerd buyten tot Engelen".

Verder was er een familie van der Helden in Nijmegen, waarvan de stamvader Willem Dirx (van beroep schipper) uit Tiel op 29-06-1656 te Nijmegen met Marijtje Janss trouwt. Rond 1690 wordt de naam van der Helden gebruikt. Deze familie heeft vertakkingen in Amsterdam en Rotterdam, de mannelijke lijn is echter uitgestorven.

Na ruim 10 jaar ben ik er nog steeds niet in geslaagd een koppeling te maken tussen Dirk Janss van der Helden, Willem Dirx en "mijn" Dirk van der Helden.

Leendert van der Helden (Fort St. Andries 1789) is de eerste van vier generaties riviervissers te Heerewaarden. Hij is de jongste zoon van Dirk van der Helden (den Bosch 13-10-1754/Heerewaarden 17-02-1823) gehuwd te Fort St. Andries op 13-06-1784 met de katholieke Helena Babolnick/Babonnick (St. Andries 17-03-1765/St. Andries circa 1790) dochter van Joannes Babolnick/Babonnick en Ida Paro. Wat vader Dirk voor de kost deed is niet bekend, zijn hele afkomst is trouwens in nevelen gehuld.....

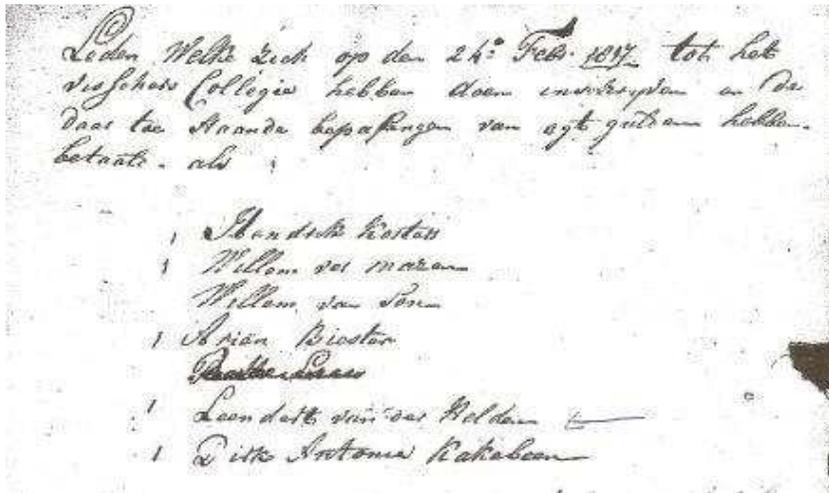
(Hij wordt NH gedoopt op 13-10-1754 te 's Hertogenbosch als zoon van Derk van der Helde en Elisabeth Klaassen. (huwelijk echter nergens te vinden) Bij zijn overlijden geven zijn kinderen op dat hij de zoon is van Willem Dirks van der Helden en Christina Gramsbergen.

Om het nog ingewikkelder te maken trouwt deze Willem Dirks (zonder "van der Helden") na het overlijden van zijn echtgenote Christina in 1762 op 25-11-1764 met Elisabeth Klaassen die vermeld staat als jd uit Nijmegen. Willem Dirks is dus zijn stiefvader maar dat is weer een heel ander verhaal)

Dirk en Helena krijgen 3 zonen:

Wilhelmus Johannes,	Sint Andries 12-12-1784/Twello 05-12-1859
Johannes	Sint Andries 16-02-1787/vermoedelijk overleden bij een veldslag rond 1810
Leendert	Sint Andries 24-03-1789/Heerewaarden 21-12-1882

Leendert wordt (door zijn schoonfamilie??) riviervisser en op 24-02-1817 lid van het visserscollege St. Pieter en betaalt zijn inleggeld van 8 gulden.

Afbeelding 6: Regionaal Archief Rivierland, toegang 3124 Visserscollege St. Pieter inv 2

“In 1795 werden overal in het land de Gilden afgeschaft, dus ook het Vissergilde St. Pieter. Volgens de Fransen had iedereen het recht om op eigen grond en in eigen water te jagen en vissen. Sinds 4 mei 1802 gold de Franse wet die het vissen in rivieren en vlotbare stromen strafbaar stelde, zolang men geen vergunning had van de staat. Dit werd echter nogal een rommeltje en zodra de Fransen uit Nederland waren verdwenen, werd het Vissercollege St. Pieter opgericht. De visrechten werden publiekelijk verpacht en na 1816 moest men een inleggeld van 8 gulden betalen”. (uit: de laatste riviervissers, hoofdstuk 6)

Zijn stiefbroer Bartus Cornelis (fort St. Andries 1798/Heerewaarden 1846) trouwt op 03-10-1823 met Elisabeth Ton. Bartus Cornelis wordt schipper, zo ook zijn kleinzoon Bartus Cornelis.

De riviervissers en het Vissersgilde en Visserscollege St. Pieter zijn door Piet Lobregt en Johan van Os prachtig beschreven in hun boekje “De laatste riviervissers”. Ik volsta er dan ook mee om af en toe een stukje tekst uit dit boekje te citeren.

De enige zoon Robbert is, hoe kan het ook anders, van beroep riviervisser.

Hij trouwt te Heerewaarden op 06-08-1836 met Gerdina Udo, dochter van Fier Udo en Johanna van Oorsouw. Wederom een dochter uit een vissersgeslacht.

INSCHRIJVINGBILLET N°. 51

PROVINCIE Gelderland
 Stad of Gemeente Heerewaarden
 BEVOLKINGSTAAT op den 19den November 1849.

Kwadrant Boven
 Dorp Heerewaarden
 Dwaarschap

NAMEN	VOORNAMEN	Gesl.	GEBORTE- JAAR.			PLAATS DER GEBORTE, met aanteekening der provincie voor inboorlingen, of van het land voor vreemdelingen.		GONDIENST.		Burgelijke Staat.		Verlof in de gemeente.		Beroep of middelen van bestaan.	Aanteekening.
			Man. onlij.	Vrouw. onlij.	Man. onlij.	Vrouw. onlij.	Man. onlij.	Vrouw. onlij.	Man. onlij.	Vrouw. onlij.	Man. onlij.	Vrouw. onlij.	Man. onlij.		
Konrad Willem	Leendert	1	1797			Heerewaarden		Heerewaarden		H	G			Wijfjes	
Leopert	Emke	1	1791			Heerewaarden		Heerewaarden		H	G			Wijfjes	
Wen der Helden	Robbert	1	1809			Heerewaarden		Heerewaarden		H	G			Wijfjes	
Udo	Gerdina	1	1816			Draamtel		Heerewaarden		H	G			Wijfjes	
Wen der Helden	Leendert	1	1808			Heerewaarden		Heerewaarden		H	G			Wijfjes	
Konrad Willem	Udo	1	1808			Heerewaarden		Heerewaarden		H	G			Wijfjes	
Wen der Helden	Emke	1	1808			Heerewaarden		Heerewaarden		H	G			Wijfjes	
Wen der Helden	Jennet	1	1816			Heerewaarden		Heerewaarden		H	G			Wijfjes	

Alles beantwoord door mij ondergetekende, den 19 November 1849.
 L. J. van der Helden

Afbeelding 7: Robbert en zijn vrouw wonen gezellig bij pa en ma in huis.

Volgens Piet Lobregt en Johan van Os waren de Udo’s “achtenswaardige mannen”. (uit: de laatste riviervissers blz 103) Ook zij zijn natuurlijk lid van het visserscollege.

Uit het huwelijk van Robbert en Gerdina worden 6 kinderen geboren: één zoon Fier 26-10-1838 en vijf dochters: Leentje 28-04-1837, Emke 12-12-1841, Jenneke 06-02-1845, Maria 21-12-1848 en Gerdina Johanna 07-02-1858. Allen geboren te Heerewaarden

De dochters Leentje, Emke en Gerdina Johanna hebben geen kennelijk geen zin in een leven met vissers. Zij vertrekken naar Amsterdam en zijn daar dienstbodes bij een predikant. Zij blijven ook na hun huwelijk in Amsterdam wonen.

Robbert overlijdt 10-06-1865 op de toch jonge leeftijd van 56 jaar. Zijn vrouw Gerdina overleeft hem 30 jaar en overlijdt in 1895.

Voornamen	Dagtekening en Zwaer der Inscriptie	FAMILIENAAM (Familienaam der vrouw)	VOORNAMEN (Volgt geslachten)	Dagtekening en Zwaer der Geboorte	Gebortestad	Burgerlijke staat	Aankomst of Beroep	Huising	
									1
1		Kalder van der Jaal	11 heeft in 1863	Kommendaar	11				
2		Alphens van Opbeaer	11 was in 1863	11	11				
3		Kalder van der Jaal	11 was in 1863	11	11				
4		Kalder van der Jaal	11 was in 1863	11	11				
5		Kalder van der Jaal	11 was in 1863	11	11				
6		Kalder van der Jaal	11 was in 1863	11	11				
7		Kalder van der Jaal	11 was in 1863	11	11				
8		Kalder van der Jaal	11 was in 1863	11	11				
9		Kalder van der Jaal	11 was in 1863	11	11				
10		Kalder van der Jaal	11 was in 1863	11	11				

Afbeelding 8: Afbeelding 13: De familie woont rond 1910 (BR 1898-1917) in Tiel aan de Nieuweweg. Pa, ma 6 kinderen een broer van ma en 2 kostgangers!

De enig zoon Fier volgt de traditie van zijn vader en grootvader en wordt eveneens riviervisser. Hij trouwt op 05-11-1863 met Geertje van Toorn, dochter van Jan van Toorn en Gozewina van Rozendaal. Nee, dit keer geen dochter uit een vissersgeslacht maar een boerendochter.

Fier zorgt voor een flinke uitbreiding van de familie. Fier en Geertje krijgen tien kinderen allen geboren te Heerewaarden. Twee dochters: Gerdina 23-04-1870, Helena 13-05-1882 en 8 zonen!

- Robbertus (10-02-1864) = visser. Hij overlijdt op trieste wijze: hij wordt door een staaldraad over boord geslagen en verdrinkt in 1916 in Duitsland. Hij is in 1908 gehuwd met Gijsbertje **Biesters**. Uit dit huwelijk geen nageslacht
- Jan (20-04-1865/05-12-1925) = visser en badmeester, gehuwd in 1888 met Gerdina Maria van Alphen. Jan is mijn grootvader. Uit dit huwelijk 2 zonen en 4 dochters. De 2 zonen zijn geen vissers meer.
- Leendert (09-06-1866) = visser (overlijdt op jonge leeftijd in 1893 aan TBC is ongetrouwd en dus geen nageslacht)
- Gosewinus (17-10-1867/1951)= visser, gehuwd in 1896 met Hendrika **Sepers**, hieruit nageslacht te Ophemert. De kinderen zijn geen vissers.
- Fier (13-05-1872/1959) = visser, gehuwd in 1898 met Jenneke **Biesters**. Nageslacht te Ophemert, 1 zoon (Gerard Willem) is nog een korte periode visser.
- Gerard (16-06-1876) is als enige zoon niet in de visserij beland maar is ambtenaar gemeente secretarie, hij overlijdt helaas op jonge leeftijd op 04-10-1900 aan TBC
- Gerrit Johannes (07-01-1878/1948) = schokkerreparateur/timmerman, gehuwd in 1903 met Geertruida **Sepers**. Hun kinderen zijn geen vissers.
- Hendrik Cornelis (06-08-1883/1956) = takelaar en schipper, gehuwd in 1910 met Judig van Woerkom. Het gezin verhuist naar Vlaardingen. De kinderen zijn geen vissers.

dat rechtsgewillig op de Gemeente de groottegeve ghaakt dat de laatste greech sig de me uitsien hoofd niet het deds alle joudes higenie bestes, en co m p v a r a n t d e r m e e r e n i s s e n , m i s s e n i n g e h o m e n m e t h e t d e l g e v a n d e g e m e e n t e r m e t d e h o u d e n s b e r o e p e n e e t d a t h y j s t a n d d o e k v a n r e c h t e n v o o r t h o m e n d e n i t b e v e n d e d e l d e m a a t s t a p i a n h e t g e l d s t. d e h e r v e r d a n t h a n g d a t d e g e m e e n t h e r m a e g e v e n e e n s o m v a n h o u d e r d g u l d e n i n e e n s , w e l k e s o m h y v e r k l a a r d e k h e t t e n o n t v a n g e n , w a a r v o o r d o o r h e m e e n m a n d a a t s i g e h e v e n d e n j a a r t i j k s g e d u r e n d e d e z y n l e v e n , i n g a a n d e d e n e e r s t e n D e c e m b e r m e g e n t i e n h o r d e r d e n y f t i e n o p d e e e r s t e n D e c e m b e r e e n s o m v a n e e n h o u d e r d g u l d e n . D a t d e g e m e e n t e g e e n h e t g e l d s a l v i g v a n v o o r o n t v a n g e n v e r k r e c h t e n d a a r o v e r v a n h e d i n a f v a a r m e t , g v a l l e n z a l k u n n e n b e s h i k k e n . D a t d e g e m e e n t e g e e n h e t g e l d s a l v i g v a n a n a r k e o f e e n a f s c h r i f t d a a r v a n t e d o e n o v e r s c h y v e n i n d a a r v o o r

Tienpen bygem
gevoegd
J.M.

Afbeelding 9: Regionaal Archief Rivierenland, visserscollege St. Pieter toegang 3124 inv. 7

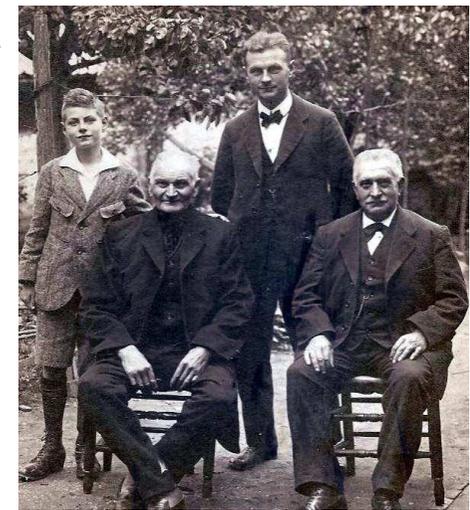
De families Udo, Sepers, Biesters, Ton en van der Helden zijn inmiddels door huwelijken en de visserij, sterk met elkaar verweven.

Vader Fier van der Helden is de laatste "gildebroeder" van het visserscollege St. Pieter. Het college wordt in 1914 opgeheven. (uit: de laatste rivier vissers blz 51) Fier doet afstand van al zijn rechten en krijgt jaarlijks gedurende zijn verdere leven, ingaande de 1^e december 1915, een bedrag uitgekeerd van 115,00 gulden, plus een bedrag ineens van 125,00 gulden.

Echtgenote Geertje overlijdt in 1895. Fier hertrouwt niet en overlijdt op 11-07-1923, hij heeft dus nog een behoorlijke tijd van zijn "uitkering" van het visserscollege kunnen genieten.

Maar hij ging niet op zijn lauweren rusten. Een ver familielid van mij, die eveneens met familieonderzoek bezig was, ging in de jaren 90 van de vorige eeuw op zoek naar sporen uit het verleden in Heerewaarden. Hij trof daar een man (1916) aan die vertelde dat hij in zijn jeugd altijd 's morgens vroeg gewekt werd door het getimmer op het werfje van de oude Fier en zijn zoon Gerrit Johannes. Omdat Fier redelijk oud is geworden (84 jaar) kon deze foto van 4 generaties van der Helden worden gemaakt.

Zoon Jan (1865) is mijn grootvader. Hij is 's winters visser en 's zomers badmeester. Hij trouwt op 07-01-1888 te Heere-

Afbeelding 10: Zittend: links de oude Fier, rechts zijn zoon Jan (1865-1925) Staand: achterkleinzoon Jan Elibert (1912-1943) en kleinzoon Leendert Fier 1890-1964) De foto is gemaakt rond 1920

waarden met Gerdina Maria van Alphen, dochter van Leendert van Alphen (korenmolenaar) en Maria van Maurik.

Uit dit huwelijk 6 kinderen :

Te Wadenoijen, Geertje 17-04-1888, Te Tiel, Janna Gerdina 19-01-1901,
Te Drumpt, Leendert 16-06-1889, Te Tiel, Gerdina 07-02-1903.
Te Wadenoijen, Maria 31-07-1891, Te Tiel, Jan 17-01-1908 (mijn vader)

Ook in dit gezin, net als bij de oude Fier, is er een groot verschil in leeftijd tussen het oudste en jongste kind.

Grootvader Jan + vrouw en kinderen verhuizen van Heerewaarden, via Wadenoijen en Drumpt naar Tiel.

Grootvader Jan van der Helden ontvangt in 1908 een medaille voor "redding met levensgevaar"

Het krantenartikel is uit de Tielse Courant van 25-02-1908. Zoals vaak gebeurt, is de naam verkeerd geschreven van Helden in plaats van van der Helden.

De zonen van de oude Fier zijn dus de laatsten van vier generaties rivier vissers.

Afbeelding 11: Jan van der Helden geeft zwemles, zwembad Tiel circa 1915

Ik heb de broers van mijn grootvader niet gekend, noch hun kinderen. Wellicht was de familie al uit elkaar gegroeid doordat de visserij ophield, wellicht door verhuizingen en wellicht ook door het grote verschil in leeftijden. De meeste "oud-ooms" zijn overleden rond 1950 of al voor mijn geboorte in 1945. Er was weinig onderling contact. De enige nog levende nicht uit mijn tak (inmiddels 92) was in haar jeugd veel in Tiel om haar grootmoeder te helpen. Ook zij heeft in de jaren 30-40 nooit familie van grootvaders-kant ontmoet.

Afbeelding 12: omstreeks 1920, foto door P.J. Campagne te Tiel

Tot slot nog een foto van "mijn" tak. Grootvader Jan van der Helden en grootmoeder Gerdina Maria van Alphen en hun nazaten in het zwembad te Tiel.

De drie personen links (duidelijk moeder, dochter en kleindochter) onbekend! Dan met de klok meedraaiend:

- Martinus den Ambtman geboren te Tiel op 11-04-1901, overleden te Voorburg op 29-11-1988, zoon van Albertus den Ambtman en Jenneke de Zwart
- Jan van der Helden (van beroep visser en badmeester) geboren te Heerewaarden op 20-04-1865, overleden te Tiel 05-12-1925, zoon van Fier van der Helden en Geertje van Toorn, gehuwd te Heerewaarden op 07-01-1888 met
- Gerdina Maria van Alphen, geboren te Tiel op 20-01-1867, overleden te Tiel op 28-03-1951 dochter van Leendert van Alphen en Maria van Mourik
- Sidonius Heinrich Walgreen, geboren te Emmerich op 23-02-1888, overleden te Nijmegen op 21-10-1965 zoon van Sijtze Walgreen en Hendrikje Hendriks
- Zoon Leendert Fier van der Helden geboren te Drumpt op 16-06-1889, overleden te Nijmegen op 26-05-1964, gehuwd te Tiel op 27-01-1912 met
- Jenneke Elizabeth van Ringelstein geboren te Tiel op 08-10-1888, overleden te Nijmegen in 1959, dochter van Elibert van Ringelstein en Agatha Janna van Bennekom
- Dochter Gerdina Maria geboren te Tiel op 07-02-1903, overleden te Voorburg in 1974, gehuwd te Tiel op 19-11-1924 met Martinus den Ambtman
- Dochter Geertje van der Helden geboren te Wadenoijen op 17-04-1888, overleden te Nijmegen op 05-01-1968, gehuwd te Tiel op 22-05-1920 met Sidonius Heinrich Walgreen
- Dochter Janna Gerdina geboren te Tiel op 19-01-1901, overleden te Nijmegen op 30-12-1995, gehuwd te Tiel op 18-05-1955 met Jo Maas

- Zoon Jan geboren te Tiel op 17-01-1908, overleden te Zeist op 22-03-1978, gehuwd te Zeist op 18-11-1943 met Alberta Everdina Bakker dochter van Wouter Bakker en Heintje van de Pol (dit zijn mijn ouders)
- Kleinzoon Jan Elibert van der Helden geboren 1912 te Tiel overleden te Aurich 1943 zoon van Leendert Fier van der Helden en Jenneke Elizabeth van Ringelstein

Op de foto ontbreekt Maria van der Helden (1891/1945) gehuwd in 1919 met Thomas van Zetten (1891/1966).

---oOo---

Boekbespreking

Paul Welling beschrijft in *“Ze spraken er niet over, Twee Amersfoortse broers in Ned. Indië”* de belevenissen van twee dienstplichtige soldaten, broers van zijn moeder, ten tijde van de Politie Acties in voormalig Ned. Indië. Bijzonder aan dit boek is, dat het gaat over twee broers uit een traditioneel katholiek gezin in Amersfoort, die tegelijk in Indië zaten, de een bij de infanterie op Midden Java, de ander bij de mariniers op Oost Java. Over de grote politieke ontwikkelingen met betrekking tot Ned. Indië is al veel geschreven. Het gaat in dit boek over de dagelijkse bezigheden van de beide broers in Indië en hoe ze die beleefden. Belangrijkste informatiebronnen waren daarbij de brieven die hun moeder aan één van hen schreef, maar die ook heel veel informatie over de ander bevatten. Door middel van haar brieven waakte hun moeder over de “reinheid” van haar jongens, ze spoorde hen aan veel te bidden dan zou alles goed komen. Ook de brieven, die de jongste van de twee aan een penvriendin in Nederland schreef, geven een inzicht in de “harde” wereld van de mariniers.

Gegeven de onderdelen waarbij beide broers dienden, kan het niet anders dan dat zij beiden met scherp geschoten moeten hebben. Beiden hebben ze te maken gekregen met de dood. De dood liep altijd naast hen en was misschien nog belangrijker dan vrouwen of eten. De dood was een onzichtbare sniper in een

klapperboom, een maat die viel. Een pelopper die ze neer schoten. Een slapie, een beste vriend die sneuvelde. Daarover praten was taboe. Ze schreeuwden en huilden van binnen en deden stoer naar buiten. De angst voor de dood maakte ze uiterst voorzichtig tijdens het wachtlopen of een patrouille.

De ene broer had in zijn verdere leven vaak last van nachtmerries. Dan moet de waanzin van Indië door zijn kop gespookt hebben. Hij heeft eens gezegd: Wie veel meegemaakt heeft, praat niet over Indië. De andere broer noemde later thuis de gevechten op Midden Java een vuile oorlog. Ze konden niet om hun herinneringen heen. Ze hadden een wrede oorlog meegemaakt. Als ze huilden, dan kon niemand dat zien. Dat

deden ze vanbinnen, soms dagenlang. Maar ze spraken er niet over. Nooit!

De feitelijke informatie over de legeronderdelen waarvan de broers deel uitmaakten zijn afkomstig uit de archieven van het Ministerie van Defensie.

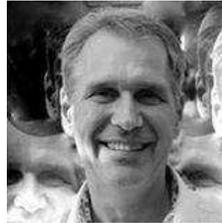
Het boek is geïllustreerd met foto's die de broers zelf in Indië maakten en met foto's die van hen daar gemaakt zijn.

Paul Welling, *Ze spraken er niet over. Twee Amersfoortse broers in Nederlands-Indië*. Soest : Boekscout 2015. 156 blz. Illustraties en kaarten in kleur en zwart-wit. Index. ISBN 9789402219401. Prijs € 18,15. Te bestellen via www.boekscout.nl.

Archiefzoeker.nl

Eric Hennekam

[Eric Hennekam](#) is zoek- en archiefspecialist, professioneel [genealoog](#) en [universitair] gastdocent. Hij doceert en geeft lezingen in binnen- en buitenland en wordt gezien als een van de beste digitale archief- en personen zoekers van ons land. Op zijn geheugensite [Archiefzoeker](#) zijn duizenden online bronnen, zoekmachines, apps en tools te vinden. Als op internet de website www.archiefzoeker.nl wordt opgezocht, dan staat bij de rode pijl een link naar de gebruiksaanwijzing. Veel succes met het gebruik van deze site en dank aan Eric voor het beschikbaar stellen van zijn bronnen.

--oOo--

Teveel water met Drecht

Jan Hogendoorn

Als provinciaal adviseur van de landelijke vereniging Terebinth die beoogt het behoud van historisch funerair erfgoed komen er wel eens vragen binnen om bepaalde onderdelen van grafmonumenten. In dit geval was op de Maurikse RK begraafplaats een dekplaat op een graf

gebroken. Kortgeleden werd op een andere begraafplaats een aantal grafmonumenten geruimd. Daarbij kwam een dekplaat vrij die paste op het Maurikse graf. Door tijdgebrek heeft die plaat enige tijd op houten balkjes op het graf gelegen.

In Maurik werd Allerheiligen en Allerzielen dit jaar op Zondag 1 November gevierd. Daarom heb ik op Reformatiedag 2015 (31 October) de plaat rechtgelegd. Tevens heb ik het grafmonument schoongemaakt. Aangezien mijn water met Drecht nog niet op was, heb ik een paar oude en door mos bedekte grafmonumenten schoongemaakt. Daarbij kwam een tekst leesbaar. Aan het grafmonument was al te zien dat het om een jong iemand moest gaan. De steen was afgeknot. "Eduard Joos, geboren te Willebroeck den 22 November 1909, overleden te Maurik den 26 Juni 1926. R.I.P."

Niemand wist wie Eduard was, dus ben ik op zoek gegaan in WieWasWie. Daar werd vermeld dat hij overleden was te Beusichem.

De originele overlijdensakte vermeldt het volgende: Overledene Eduard Joos, oud 16 jaar en van beroep schipper. Zijn ouders heetten Jan Camiel Joos en Maria Augustina Seghers. Datum van overlijden Donderdag 1 Juli 1926 en als gebeurtenisplaats Beusichem.

Aangevers Peter van Doorne, 40 jaar, gemeenteveldwachter te Beusichem en zijn collega Jan Hendrik van Weelderden en ook 40 jaar. Tijdstip van overlijden was 10 uur.

Eduard was geboren te Willebroeck (aan de rivier de Schelde onder Antwerpen) en wonende te Buggenhout.

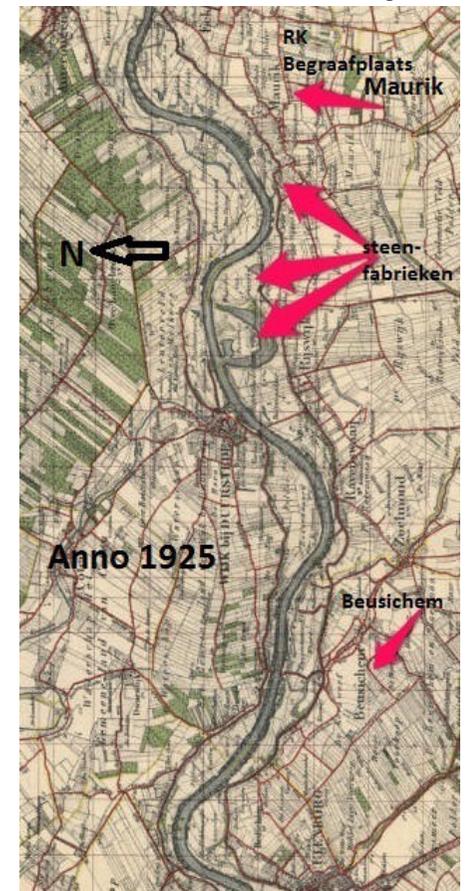
Twee veldwachters als aangevers van een overlijden deden een belletje rinkelen. Daar moet iets aan de hand zijn. De overlijdensakte wijst Beusichem aan als overlijdensplaats, maar de grafzerk vermeldt Maurik! Daarom verder gezocht in de couranten. Met heel wat resultaat.

In de Nieuwe Tielsche Courant stond het volgende: Maurik: Gisterenmorgen heeft op den Rijn een droevig ongeluk plaats gehad. Terwijl de 17-jarige zoon van Camiel Joost bezig was met het verrichten van enkele werkzaamheden sloeg hij plotseling over boord om voor de oogen van zijn vader te verdrinken. Niettegenstaande deze onmiddellijk al mogelijke pogingen in het werk stelde om zijn zoon te redden.

Als tragische bijzonderheid kan hierbij worden gemeld, dat hij de eenige zoon is en de moeder op het oogenblik in een ziekenhuis in België wordt verpleegd⁶⁴.

⁶⁴ Nieuwe Tielsche Courant, dd 30 Juni 1926 en de Waalbode, dd.30 Juni 1926 en de Tielsche Courant, dd. 28 Juni 1926 die allen exact dezelfde tekst hebben.

Hiermee is de toedracht al duidelijk geworden. Maar waar precies gebeurde het? Helaas houdt het register van proces verbaal van de gemeente Maurik in 1925 op. Het volgende deel is er niet meer. Maar in het begraafboek van de parochie Maurik staat iets meer. "Immersus in den Rijn", verdrinken in de Rijn. Het ongeluk heeft plaats gehad bij de steenfabriek van dhr. Jurgens en daarmee is de precieze plaats bepaald. Dat is waar nu het Eiland van Maurik is. Schipper Joos lag daar waarschijnlijk bakstenen te laden. Ook staat er nog

vermeld dat Eduard gedoopt is in Willebroeck op de dag van zijn geboorte. De namen van zijn ouders staan er zelfs bij. De vader heet dan Joannes Camiel Joos⁶⁵. De naam van de moeder is identiek aan die in de overlijdensakte. Blijft het probleem van de plaats van overlijden. Is het Beusichem of is het Maurik. In het krantenknipsel staat dat hij verdronken is voor de ogen van zijn vader. Blijkbaar toch in Maurik overleden!

Vreemd genoeg vermeld de Beusichemse overlijdensakte niet dat het hier om een drenkeling gaat. Maar daar is de krant weer goed voor.

“Beusichem: Donderdagmorgen, omstreeks elf uur werd door de parlevinker Furman uit Ravenswaaij bij de gemeenteveldwachter aangifte gedaan, dat door hem even tevoren ter hoogte van de familie Stappershoef drijvende in de rivier de Lek een lijk was gevonden, vermoedelijk afkomstig van de op Zaterdag 26 Juni in Amerongen overboord geslagen Belg Eduard Joos. Nadat de burgemeester met één en ander in kennis was gesteld, werd met behulp van een vlet het lijk overgebracht naar het veer en vandaar per auto naar het lijkenhuisje op de algemeene begraafplaats alhier.

De vader, die met zijn schip in Maurik lag te lossen en tijdig gewaarschuwd was, herkende in het lijk zijn zoon. Aangezien de overledene RC was en de vader zijn kind gaarne op een RC begraafplaats ter aarde besteld wilde hebben werd het lijk hier denzelfden dag gekist en overgebracht naar Maurik”⁶⁶.

⁶⁵ Mededeling van mevr. Ria Kragten

⁶⁶ Culemborgsche Courant 7 Juli 1926

In tegenstelling tot de Tielse Courant besteedde de Wijksche Courant wel aandacht aan het vinden van het stoffelijk overschot: “Uit de Lek voor Beusichem is opgehaald ‘t lijk van den 17-jarigen Belgischen schippersknecht E. Joos., die voor Maurik overboord is geraakt en verdronken”⁶⁷.

De stele (staande zerk) is gemaakt van Namense hardsteen van eerste kwaliteit. Er zitten geen fossielen of kwartsaders in. Het graf wordt gemarkeerd door hardstenen banden met daarop zes paaltjes, waar oorspronkelijk kettingen

tussen gehangen hebben. De tand des

⁶⁷ Wijksche Courant Juli 1926

tijds heeft die laten verdwijnen. Boven de tekst is een korenaar en een cirkel met vijf sterren uitgehouwen.

In de christelijke symboliek diende het brood, met als belangrijke grondstof graan, ook als geestelijk voedsel. ‘En Jezus zeide tot hen: Ik ben het Brood des levens; die tot Mij komt, zal geenszins hongeren’ (Johannes 6:35). De aar wordt in de bijbel dan ook gezien als het symbool van Christus. Al met al wordt de korenaar in allerlei gebruiken gezien als

belangrijk voorbeeld van de overwinning op de dood en boezemt het hoop in.

De cirkel staat voor geboorte en sterven. De cirkel is rond. Op de cirkel zijn 5 sterren aangebracht: de 5 stigmata ofwel de 5 wonden van Christus, veroorzaakt door het vastspijkeren van Hem op het kruis. Van de zerk gaat op deze manier een grote geloofsovertuiging uit. Destijds een bemoediging voor bezoekers van een RK begraafplaats.

Alle lezers van dit tijdschrift wensen wij Prettige Feestdagen en een Voorspoedig Nieuwjaar. Zet in december eens een ander (stam)boompje op. In tijden van bezinning en verlichting komen vaak de beste ideeën, bijv. voor verder onderzoek in het Nieuwe Jaar.

afzender
NGV afd. Betuwe
p/a de Hennepe 443
4003BE Tiel

PostNL
Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas